

Інститут археології НАН України
Буковинський центр археологічних досліджень
при Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича

АРХЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

③

Інститут археології НАН України
Буковинський центр археологічних досліджень
при Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича

АРХЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 3

НАШІ КНИГИ
Київ – Чернівці
2008

ББК: 63.4я43

А87

Редколегія:

акад. НАН України П.П. Толочко (головний редактор)
член.-кор. НАН України В.Д. Баран
д.і.н. Д.Н. Козак
член.-кор. НАН України С.Д. Крижицький
к.і.н. Л.П. Михайлина (заступник головного редактора)
член.-кор. НАН України О.П. Моця
д.і.н. В.Ю. Мурзін
д.і.н. Пивоваров (відповідальний секретар)

Рецензенти:

д.і.н. О.В. Сухобоков
д.і.н. Р.В. Терпиловський

Друкується за рішенням Вченої ради Інститут археології НАН України,
протокол № 6 від 17.06.2008 р.

Редколегією в основному збережено авторський стиль викладу.

Відповідальність за достовірність наукової інформації та посилань несуть автори.

А 87 **Археологічні студії** / Інститут археології НАН України, Буковинський центр археологічних досліджень при Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича. – Київ-Чернівці: ТОВ “Видавництво “Наші книги”, 2008. – Вип. 3. – 300 с.

ISBN 978-966-482-017-9

У збірнику розміщені статті з актуальних питань археології, антропології, стародавньої та середньовічної історії. Більшість публікацій містять нові матеріали, які вводяться в науковий обіг вперше. Розглядаються проблеми історії матеріальної та духовної культури населення Східної Європи від найдавніших часів до середньовіччя. Для археологів, істориків, музейних працівників, краєзнавців, учителів історії, викладачів і студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів.

ББК: 63.4я43

ISBN 978-966-482-017-9

© Інститут археології НАН України, 2008

© Буковинський центр археологічних досліджень при ЧНУ, 2008

НОВИЙ СКАРБ БРОНЗОВИХ ВИРОБІВ З КОРОВІЇ НА БУКОВИНІ

Важливе місце у вітчизняній історіографії займає вивчення питань історії українських земель у добу бронзи – раннього заліза. Цій проблематиці присвячені десятки монографій та сотні наукових і науково-популярних статей і розвідок. У них підсумовані результати багаторічних археологічних досліджень, з'ясовані основні риси матеріальної та духовної культури, подана характеристика господарської діяльності давнього населення, визначені головні напрямки економічних зв'язків, розроблена хронологія та періодизація тощо. Разом із тим, нові знахідки дозволяють отримати додаткову інформацію про життя та діяльність місцевих жителів. Особливо це показово на матеріалах скарбів бронзових виробів, знайдених за різних обставин на території країни. Останні дозволяють синхронізувати різні категорії виробів між собою, звузити датування комплексу загалом, а то й виділити на певній території хронологічні горизонти таких знахідок. Саме тому вони нерідко виступають своєрідними хронологічними реперами для певних пам'яток або й археологічної культури загалом.

Північна Буковина (сучасна Чернівецька обл.) є однією з територій, які були досить щільно заселені в епоху бронзи – раннього заліза. Низкою досліджень, здійснених Б.О. Тимощуком [28; 29], Т.С. Пассек [19], А.І. Мелюковою [17], Г.І. Смірною [23-27], Л.І. Крушельницькою [15; 16], В.М. Войнаровським [6; 27] та ін., зафіксовані біля двох сотень поселень, півтора десятка городищ, 7 могильників і стільки ж скарбів, які відносяться до культур шнурової кераміки, комарівської, багатоваликової кераміки, Ноа та фракійського гальштату (голіградської). Завдяки досконало розробленій періодизації та типології старожитностей Карпатського басейну, передусім скарбів бронзових виробів [33; 34; 36-39; 41; 43; 45], дослідникам вдалося з'ясувати місце даних спільнот на чималому етнокультурному тлі.

Нові матеріали про цей період в історії регіону трапилися у жовтні 2007 р. в с. Коровія (на межі з с. Годиловом) Глибоцького р-ну, де місцевим жителем Г. Репчуком на своєму городі була знайдена бронзова бойова сокира-чекан. Обстеження місця знахідки дозволило виявити ще 34 бронзові предмети: обухи сокир-чеканів, зламані кельти та їхні фрагменти, серпи, ніж, браслети, уламки бронзової чаші та злитки металу.

Скарб був захований на вершині одного з мисоподібних пагорбів на правому березі р. Яблунівець, правої притоки р. Коровія. З північного боку пагорб обмежений стрімким спуском в долину струмка, з південного – примикає до плато, а з північного заходу та сходу обмежений низинами-балками із численними джерелами. Всі речі були виявлені на площі 15х20 м. Вони знаходилися в товщі

чорнозему потужністю близько 30 см або на контакті останнього із підстелюючим жовто-сірим суглинком. Жодні інші знахідки, крім кількох фрагментів пізньої кераміки XVIII-XIX ст., в ґрунті й на орній поверхні виявлені не були. Очевидно, що скарб був захований за межами поселення в неглибокій ямі. Під час оранки предмети з нього були розтягнуті на значній площі пагорбу. Не виключено, що кількість предметів в скарбі була більшою, оскільки не вдалося повністю обстежити нижню порослу чагарником частину схилу.

Перша знахідка – сокира-чекан – характеризується вузьким видовженим лезом, циліндричною втулкою та конусоподібним обухом із диском (рис. 1, 1). Бойова частина виробу має дещо деформоване лезо та чотиригранний поперечний профіль, який, наближаючись до втулки, поступово стає восьмигранним. Обушкова частина основи-стержня відзначається чотирикутним перерізом. Втулка з обох боків закінчується потовщеннями: верхній ободок масивніший, з ребром, нижній – округлий. По боках циліндра втулки присутні два ребра, які складають одну площину зі стержнем. Вертикальна вісь симетрії сокири дещо зміщена вліво. Довжина виробу становить 23,6 см, висота втулки – 5,8 см, її діаметр – 2,3-2,4 см, діаметр диску обуха – 4,2 см, максимальна ширина лева – 2,8 см.

До скарбу входили також ще два диски-шайби, які становили обухи бойових сокир-чеканів інших різновидів. Вони відзначаються значно більшим діаметром дисків (6,7 см та 6,5 см). Диск першого фрагменту плоский, з рівною поверхнею та багатограним, трохи приплюснутим на вершині шипом і прямокутною у перетині основою (1,1x0,8 см) (рис. 1, 3). Довжина фрагменту бойової сокири складає 6,8 см. Другий диск має рельєфну поверхню з конічним бойовим шипом на кінці (рис. 1, 2). Основа обуха підовальна у профілі (1,4x1 см), довжина уламка виробу дорівнює 3,7 см.

Такі сокири-чекани є типовими угорсько-трансільванськими бронзовими виробами, які датуються переважно періодом пізньої бронзи [Балагурі, 1969, с.152, рис.3,9]. На території Українського Прикарпаття відомі поодинокі знахідки такого типу бойових сокир. Це сокири-чекани з Глиниці на Буковині [20, с. 273] та Стецівського скарбу на Снятинщині [Крушельницька, 1993, с.130]. Їх знахідки також трапляються серед старожитностей сабатинівської культури [30, с. 232, табл. XXX, 2-3; 10, с. 221, рис. 79] та Закарпаття [12, с. 340-341, рис. 4]. Саме тому більш раннім видається цілий екземпляр, який відшукує аналогії ще на ранній фазі Косідерського горизонту [33, р. 72, fig. 8]. Два диски належали, очевидно, чеканам з високою втулкою, яка також є хронологічно більш пізньою ознакою [14, с. 14-15] і вказує на період VD-НА1 [33, р. 128, fig. 90, 1-9; 32; 12, с. 341].

До складу скарбу входили також кельти та їх фрагменти. Перша сокира-кельт, розламана навпіл, характеризується масивним підпрямокутним корпусом, прямим потовщеним краєм втулки і невеликим овальним у профілі вушком (рис. 1,

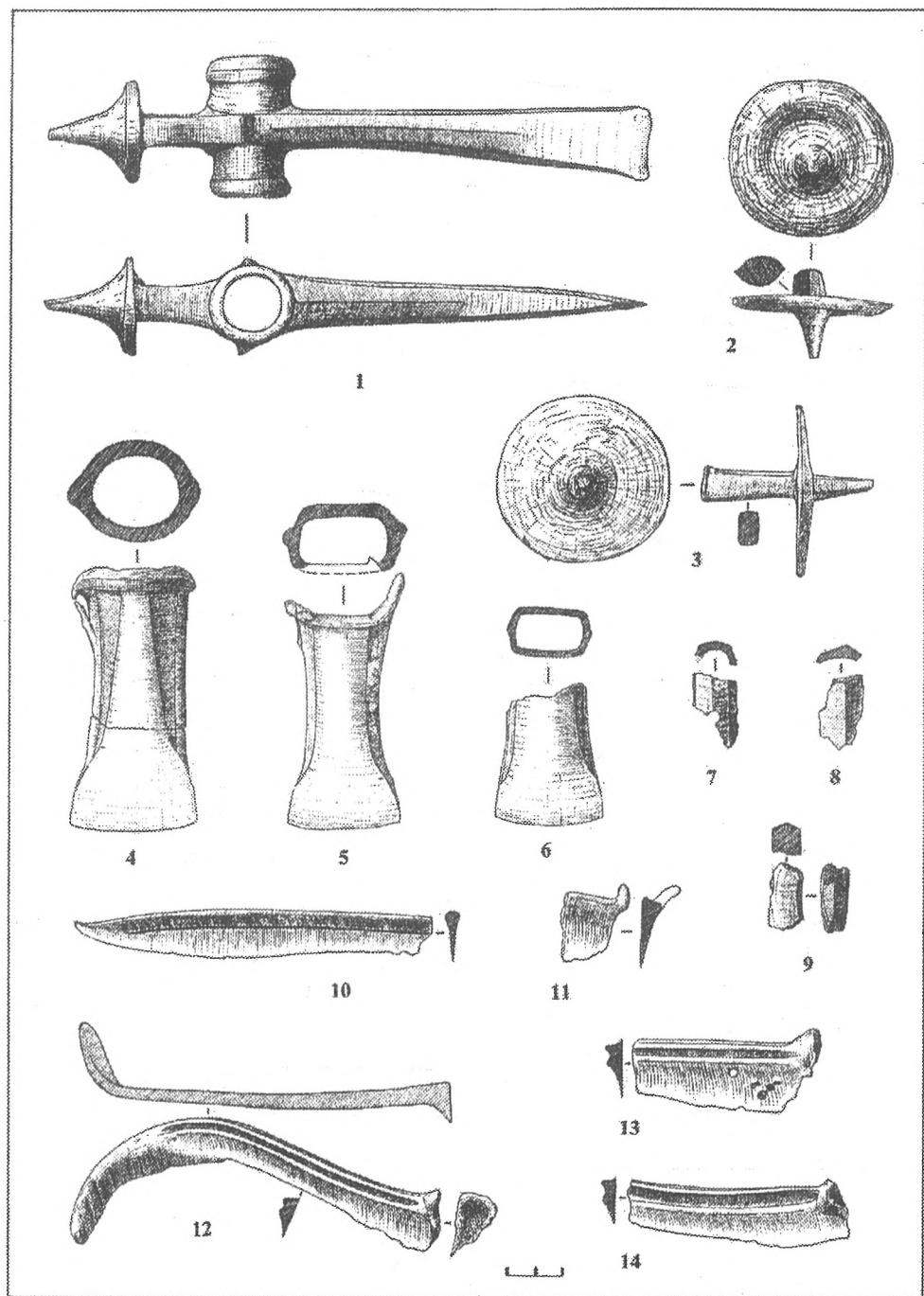

Рис. 1. Предмети зі скарбу з Коровії

4). Лезо виробу дещо розширене, широка бокова площина піднімається до втулки. По боках корпус зняряддя зміцнений двома додатковими фасками, які обмежені зовні округлими валиками. Довжина кельту становить 10,3 см, максимальна ширина леза – 4,9 см, глибина втулки – 7,5 см, її діаметр – 3,2x2,8 см. Даний кельт близький до аналогічних виробів старшого трансільванського типу, які датуються переважно періодом BD-НА1 й характерні для старожитностей культури Ноа [33, р. 126, fig. 88, 3-5; р.128, fig. 90, 12; 7, с. 25-27]. На теренах Прикарпаття такого типу кельти відомі як серед поодиноких випадкових знахідок, так і в складі скарбу з Олешова [14, с. 33, рис. 9,7; с. 35, рис. 11,4-9].

Другий кельт характеризується дугоподібною в плані втулкою, яка закінчується з одного боку високим дзьобоподібним виступом, а з іншого – переходила у ромбічне у профілі вушко (рис. 1, 5). Від останнього збереглася верхня частина зі слідами відливання. Корпус виробу помітно розширюється в бік леза. Широкі бокові площини сокири доходять до краю втулки. Край останньої дещо розхилений назовні, а поперечний переріз – шестигранний. Параметри виробу складають: загальна довжина – 9,7 см, довжина від краю втулки – 8,6 см, ширина леза – 4,4 см, глибина втулки – 6,7 см, остання має розміри – 3,5x2,3 см.

Від третього кельта збереглася нижня частина (рис. 1, 6). Можливо, що його втулка теж була дугоподібною з характерним виступом на кінці. Корпус підпрямокутний з ледь розширеним лезом. Профіль втулки наближений до шестигранного. Довжина фрагменту сокири дорівнює 5,4 см, найбільша ширина леза – 4,2 см, розміри збереженої частини втулки – 2,4x1,3 см.

Найближчі аналогії нашим екземплярам знаходимо серед речей скарбів з Грушки [22, с. 54, табл. III,1] та Прилипчого [40, с. 49, fig. 2], які датуються ранньогальштатським періодом. Третій фрагментований виріб близький до знахідки з Волоки [16, с.129, рис. 43,9]. Такі кельти чітко відрізняються від більш пізніх варіантів угорсько-трансільванського типу краєм втулки з подовженим виступом, підпрямокутним чи шестигранним поперечним перерізом корпусу, чіткими гранями на фасках і симетричним лезом. Нерідко вони трапляються в скарбах спільно з бойовими сокирами-чеканами [33, р. 126, 128].

До уламків кельтів, очевидно, відносяться й три бронзові фрагменти зі скарбу. Перший з них належить до бокової стінки втулки виробу, яка складалася з двох граней (рис. 1, 7). Посередині розміщувався отвір діаметром 0,45 см. Такі отвори відомі на деяких екземплярах кельтів з регіону і призначалися для додаткового кріплення виробу до ручки-древка [Войнаровский, Смирнова, 1993, с. 184, рис.1, 5]. Розміри уламку становлять 3x1,1 см. Другий фрагмент з увігнутою внутрішньою та гранчастою зовнішньою поверхнями мав розміри 3,1x1,6 см (рис. 1, 8). Третій уламок складав, очевидно, бокову стінку робочої частини кельта (рис. 1, 9) на зразок знахідки із Північної Молдови, яка знаходить аналогії в горизонті Курд (НА1) [44, р. 165, fig. 1,2]. Його параметри: 2,8x1,4x1,2 см.

Наступна категорія знахідок представлена одним цілим серпом та трьома

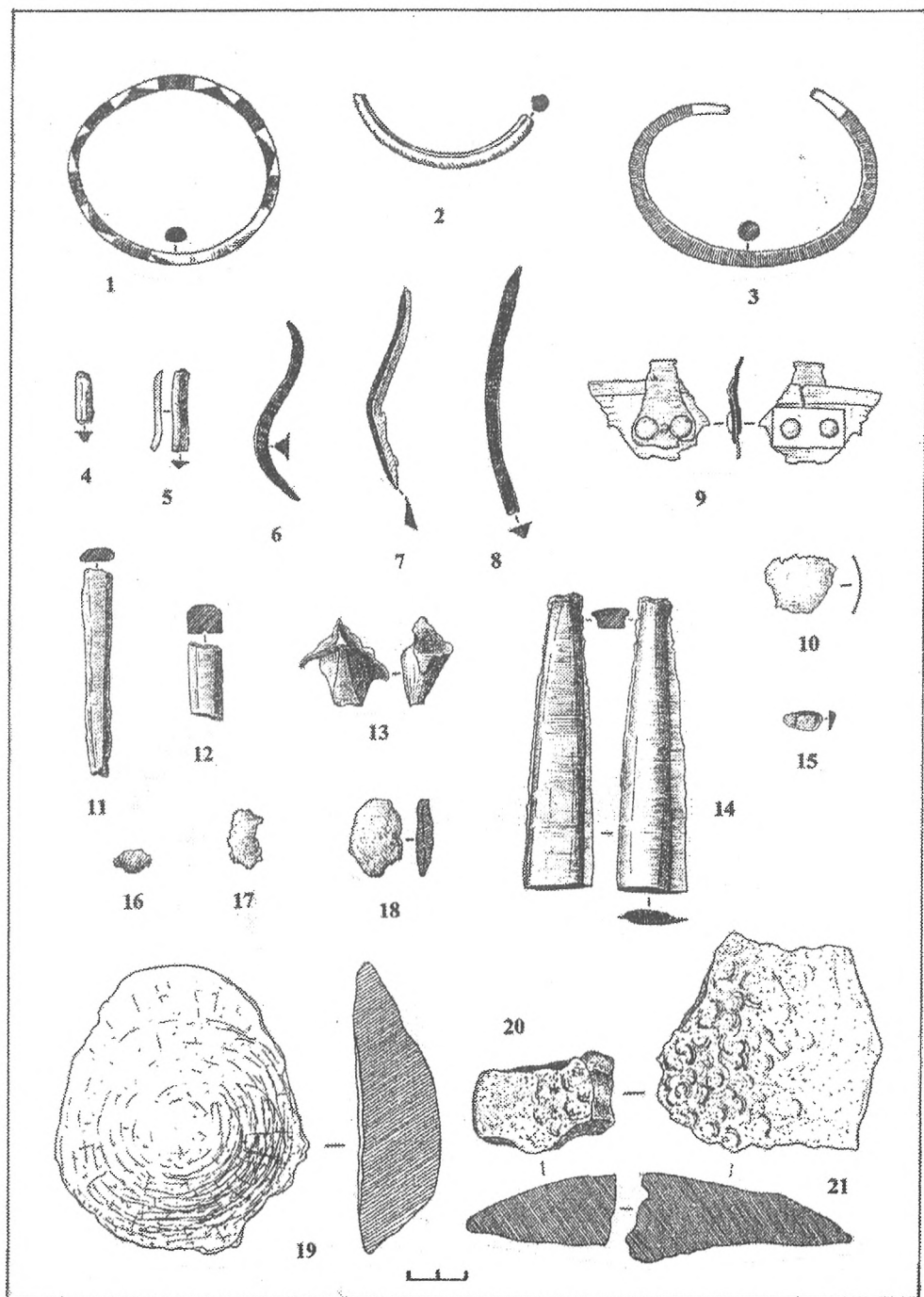

Рис. 2. Предмети зі скарбу з Коровії (продовження)

фрагментами інших виробів. Перший із них відзначається невеликими розмірами та потовщеною п'яткою (рис. 1, 12). Одна площина виробу плоска, інша – посилена двома рельєфними валиками. Кінець виробу зігнутий, в цьому місці пагина потрїсана і частково злуцена, що, очевидно, пояснюється деформацією під час оранки. Довжина серпа по хорді дорівнює 14,4 см, ширина леза – 2 см, його товщина – 0,7 см.

Від іншого серпа збереглася лише нижня частина із п'яткою (рис. 1, 14). Його одна сторона також рельєфна, а інша – пласка. Довжина фрагменту становить 8,7 см, ширина леза – 2,4 см при товщині 0,7 см.

Від третього серпа збереглася аналогічна частина як і у попереднього. Його відмінною рисою є наскрізний отвір і раковини, які свідчать про неякісну відливку виробу (рис. 1, 13). Довжина уламку серпа становить 7,3 см, ширина леза – 2,7 см при товщині 0,8 см.

Описані екземпляри серпів належать до нижньодунайських типів (С-22 за Е.Н. Черних [30, с. 223, табл. XX]), які характеризуються відливанням з торця виробу, п'яткою у формі кнопкоподібного виступу і потовщеним літком, який складає частину п'ятки. Такі вироби є типовими для археологічних культур Кослоджень, Ноа та Сабатинівка і зустрічаються в комплексах періоду BD-NA1 [2, с. 111, рис. 6,1; 7, с. 23].

Останній фрагмент серпа зі скарбу належить до іншого різновиду виробів із відігнутою гачкоподібною п'яткою (рис. 1, 11). Ширина його леза складає 2,5 см, товщина – 0,75 см. Даний фрагмент відноситься до північнопричорноморських типів серпів [30, с. 221-222].

До складу скарбу входив також бронзовий ніж з відламанною ручкою (рис. 1, 10). Кінець виробу піднесений вгору, на лезі помітні вищербини. З обох боків виробу проходять невеликі нервюри, які не доходять безпосередньо до вістря. Спинка ножа потовщена; профіль – симетричний. Довжина знахідки становить 13,9 см, максимальна ширина леза – 1,9 см, товщина спинки – 0,5 см.

Наступну категорію виробів скарбу становлять бронзові браслети та їх фрагменти, які представлені чотирма різновидами. До першого з них належить суцільний овальний орнаментований браслет з округлим поперечним профілем (рис. 2, 1). Його внутрішній бік майже плоский, а зовнішній – помітно випуклий. Діаметр виробу дорівнює 8x7,2 см, товщина стержня – 0,6x0,45 см. Зовнішня поверхня виробу орнаментована сімома ділянками суцільних вертикальних ліній, які чергуються із зонами з трикутників, утворених перехрещеними діагональними лініями. Схожі браслети відомі серед старожитностей сабатинівської та Ноа культур [31, с. 81, рис. 7,4], а також Карпатського регіону [33, р. 124, fig. 86, 13; р. 128, fig. 90, 8].

До другої видозміни відноситься браслет з розімкнутими кінцями (рис. 2, 3). Останні, як і внутрішній бік виробу, гладкі. Спинка та боки браслету вкриті суцільним орнаментом з рельєфних поперечних пружків, які утворюють ребристу

поверхню. Поперечний переріз стержня круглий, діаметром 0,7 см. Загальні розміри дещо деформованого браслету складають 9,3х6,5 см. Такого типу вироби широко представлені серед знахідок Карпатського регіону пізньобронзового та ранньогальштатського часу [22, с. 54, табл. III, 19; 33, р. 128, fig. 90, 6-7; 5, с. 212, рис. 2,4; 32].

Третій різновид даної категорії знахідок представлений фрагментарно. Браслет мав округлу в профілі форму з помітним ребром на внутрішній стороні (рис. 2, 2). Зовнішня поверхня виробу гладка. Довжина фрагмента – 6,7 см, діаметр стержня – 0,55 см.

До останньої видозміни браслетів належать п'ять фрагментів. Вони характеризуються трикутним поперечним перерізом, вигнутою формою та двома незашліфованими ливарними ребрами по боках (рис. 2, 4-8). Їх довжина становить від 2 до 9,3 см. Можливо, що ці фрагменти відносяться до спіралевидних браслетів, які складалася з кількох витків однакового діаметру. Вони відомі серед старожитностей пізньої бронзи Карпато-Дунайського регіону [1, с. 152, рис. 3, 19]. Не виключено, що для виготовлення таких браслетів слугували ливарні форми з другого горизонту поселення Магала [23, с. 106].

Серед речей скарбу трапилися два фрагменти бронзової чаші або казана. Перший з них являє собою частину її вінчика, край якого відігнутий назовні, а бокова стінка – випукла. До даного фрагменту з допомогою пари заклепок кріпився один край ручки чаші (рис. 2, 9). Ззовні його основа розширена (від 1,1 см до 2,5 см), а з внутрішнього боку для більшої міцності між боковою стінкою посудини та шапочками заклепок міститься прямокутна пластинка (2,5х1,6 см). Розміри уламку дорівнюють 4,7х4 см, висота наявної частини ручки 3,4 см. Другий фрагмент від посудини складав, ймовірно, частину бокової стінки чи дна й носить сліди дії вогню (рис. 2, 10). Розміри уламка становлять 2,6х2,2 см при товщині стінки 0,1 см. Через фрагментарність уламків посудини встановити її типологію складно. Від типових виробів наш зразок відрізняється зовнішнім кріпленням верхнього кінця ручки, що більш притаманно для казанків.

Злитки металу у скарбі найчисельніші й поділяються на дві групи: сплав, відлитий у певних формах, та без їхнього використання. До першої групи належать п'ять екземплярів. Два з них відлиті, очевидно, в односторонніх формах із майже паралельними боковими стінками (рис. 2, 11-12). Один з фрагментів відноситься до решток бронзолivarного виробництва – літка (рис. 2, 13).

Серед знахідок скарбу на незаперечну увагу заслуговує злиток металу, виготовлений у двосторонній формі (рис. 2, 14). Половинки останньої були дещо зміщеними одна відносно іншої. Предмет веретеноподібний, з потовщеним вузьким кінцем. Ширший бік виробу містить чіткий слід від рубки, очевидно, зубилом. Довжина фрагмента складає 11,1 см, максимальна ширина – 2,6 см, товщина – 0,5-0,7 см. Даний злиток металу відрізняється від інших по білому кольору. Він має блискучу, без патини поверхню. Можливо попередньо

припустити, що він виготовлений зі сплаву із значною домішкою олова, або ж із білону. Із такого ж металу виготовлений ще один аморфний злиток (рис. 2, 15).

Шість злитків бронзи відносяться до другої групи. Три з них відзначаються аморфною формою та незначними розмірами (рис. 2, 16-18). Решта злитків масивні, з нерівною пористою поверхнею. Перший має дископодібну форму з випуклим нижнім та прямим і горбистим верхнім боком (рис. 2, 19). Його розміри становлять 10,8x9,5x3 см. Два наступні фрагменти характеризуються такими параметрами: 8,5x9x3,3 см; 5,5x3,2x2,7 см. Товстішими торцевими сторонами вони прилягають один до одного та є уламками одного масивного дископодібного злитку бронзи діаметром близько 14 см з поперечним перерізом у формі лінзи (рис. 2, 20-21). Такі екземпляри могли відливатися безпосередньо у заглибленні в ґрунті чи утворюватися на дні плавильної печі. Схожі бронзові брили широко відомі серед ранньогальштатських знахідок у давніх металургійних районах [32].

Нововиявлений скарб бронзових виробів на Буковині дає змогу отримати нову інформацію про розвиток населення регіону наприкінці другого тисячоліття до н.е. Знахідка скарбу в значній мірі доповнює та розширює асортимент бронзових виробів краю, а також свідчить про бронзоливарну справу місцевих племен та їхні зв'язки з сусідніми металургійними провінціями. Пожвавленню таких контактів саме на даній території сприяло вигідне розташування регіону в місці, де найближче сходилися русла Сирету, Пруту та Дністра й, слід думати, важливі шляхи вздовж них. В цілому, скарб з Коровії слід датувати періодом ВД-НА1 (приблизно XIII-XII ст. до н.е.), а типологія виробів вказує переважно на їх угорсько-трансільванське походження. Більшість предметів скарбу представляють собою бронзовий брукхт і металеві злитки. Це свідчить, в першу чергу, про призначення основної частини скарбу для переплавлення.

Література

1. Балагури Э.А. Фельшесевч-Становская группа памятников эпохи поздней бронзы в Верхнем Потиссье // СА. – 1969. – № 2. – С. 147-159.
2. Балагури Э.А. Памятники племен позднебронзового периода в Среднем Поднестровье // Северо-Западное Причерноморье в эпоху первобытно-общинного строя. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 101-116.
3. Бандрівський М., Крушельницька Л. Основні періоди розвитку висоцької культури (за матеріалами поховальних пам'яток) // ЗНТШ. – 1998. – Т. ССXXXV. – Праці археологічної комісії. – Львів. – С. 193-247.
4. Березанська С.С., Лобай Б.І. Курганний могильник бронзової доби поблизу с. Гордіївка на Південному Бузі // Археологія. – 1994. – № 4. – С. 148-153.
5. Бідзіля В.І. Скарб бронзових браслетів із Закарпаття // Археологія. – 1966. – Т. XX. – С. 211-213.
6. Войнаровський В.Н., Смирнова Г.И. Новые находки древних бронз в окрестностях с. Волока на Буковине // РА. – 1993. – № 4. – С. 183-190.
7. Дергачов В.А. Металлические изделия к проблеме генезиса культур раннего гальштата

- Карпаго-Данубіо-Нордпонтійського регіона. – Кишинєу: Типографія Академії Наук, 1997. – 104 с.
8. Довідник з археології України. – К.: Наук. думка, 1984. – 222 с.
 9. Ільків М., Мисько Ю. Знахідки бронзових сокир-кельтів у межиріччі Верхнього Сирету та Середнього Дністра // ПССІАЕ. – Чернівці: Золоті литаври, 2007. – Т. 1(23). – С. 9-19.
 10. Клочко В.І. Озброєння та військова справа давнього населення України (5000-900 рр. до Р.Х.). – К.: АртЕк, 2006. – 336 с.
 11. Кобаль Й. Хронологія скарбів пізнього бронзового віку Прикарпаття // Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. –Л., 1992. – Вип. 2. – С. 30-32.
 12. Кобаль Й. Нові знахідки стародавніх бронзових предметів на Закарпатті // МДАПВ. – 2007. – Вип. 11. – С. 337-342.
 13. Крушельницька Л.І. Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза. – К.: Наук. думка, 1976. – 146 с.
 14. Крушельницька Л.І. Взаємозв'язки населення Прикарпаття і Волині з племенами Східної і Центральної Європи (рубіж епох бронзи і заліза). – К.: Наук. думка, 1985. – 162 с.
 15. Крушельницька Л.І. Нові скарби із Снятинщини Івано-Франківської обл. // Пам'ятки гальштатського періоду в межиріччі Вісли, Дністра і Прип'яті. – К.: Наук. думка, 1993. – С. 129-134.
 16. Крушельницька Л.І., Малеев Ю.Н. Племена культури фракийського гальштата (Гава-Голиградь) // Археологія Прикарпаття, Волини и Закарпаття (энеолит, бронза и раннее железо). – К.: Наукова думка, 1990. – С. 123-132.
 17. Мелюкова А.И. Культуры предскифского периода в Лесостепной Молдавии // Памятники эпохи бронзы и раннего железа в Северном Причерноморье. – МИА. – 1961. – № 96. – С. 5-55.
 18. Новикова Л.А. Западные связи северопричерноморского очага металлообработки в эпоху поздней бронзы // СА. – 1976. – № 3. – С. 25-57.
 19. Пассек Т.С. Стоянка комаровской культуры на Среднем Днестре // КСИИМК. – 1959. – Вып. 75. – С. 154-162.
 20. Пастернак Я. Археологія України. – Торонто, 1961. – 789 с.
 21. Пеняк С.И., Шабалин А.Д. Олешниковские клады бронзовых изделий // СА. – 1964. – № 2. – С. 193-201.
 22. Свешніков І.К. Пам'ятки голіградського типу на Західному Поділлі // МДАПВ. – 1964. – Вип. 5. – С. 40-66.
 23. Смирнова Г.И. Поселение позднебронзового века и раннего железа возле с. Магала Черновицкой области // КСИИМК. – 1957. – Вып. 70. – С. 99-107.
 24. Смирнова Г.И. Раннеголиградский комплекс Магалы // КСИА. – 1965. – Вып. 105. – С. 109-118.
 25. Смирнова Г.И. Поселение Магала – памятник древнефракийской культуры в Прикарпатье (вторая половина XIII – середина VII в. до н.э.) // Древние фракийцы в Северном Причерноморье. – М.: Наука, 1969. – С. 7-34.
 26. Смирнова Г.И. Магала I и некоторые вопросы хронологии позднекомаровской культуры в Прикарпатье // Энеолит и бронзовый век Украины. Исследования и материалы. – К.: Наук. думка, 1976. – С. 118-135.
 27. Смірнова Г.І., Войнаровський В.М. Мошанецький скарб бронз киммерійського типу з Середнього Подністров'я // Археологія. – 1994. – № 1. – С. 137-141.

28. Тимошук Б. Північна Буковина – земля слов'янська. – Ужгород: Карпати, 1969. – 192 с.
29. Тимошук Б.О. Зустріч з легендою. – Ужгород: Карпати, 1974. – 125 с.
30. Черных Е.Н. Древняя металлообработка на Юго-Западе СССР. – М.: Наука, 1976. – 302 с.
31. Шарафутдинова И.Н. Бронзовые украшения сабастиновской культуры // Межплеменные связи эпохи бронзы на территории Украины. – К.: Наук. думка, 1987. – С 69-86.
32. Comorile traciilor. – Suceava: Accent Print, 2007.
33. Gimbutas M. Bronze Age cultures in Central and Eastern Europe. – Paris – Hague – London, 1965.
34. Kemenczei T. Die Spätbronzezeit Nordostungarns. – Budapest, 1984. – 430 s.
35. Kusnierz J. Skarb wyrobów brązowych ze Szczepieszyna w powiecie Zamojskim jako przykład powiązania terytorium grupy ulwoweckiej z kulturą wysocką // МДАПВ. – 2006. – Вып. 10. – С. 215-223.
36. Mozsolich A. Bronze und Goldfunde des Karpatenbeckes. – Budapest, 1973. – 250 s.
37. Mozsolich A. Bronzefunde aus Ungarn. – Budapest, 1985. – 430 s.
38. Novotna M. Die Bronzefunde in der Slowakei // Archaeologica Slovaca. Fontes. – 1970. – IX. – 136 s.
39. Petrescu-Dimbovita M. Depozitele de bronzuri din Romania. – Bucuresti, 1977. – 388 p.
40. Romstorfer C.A. Aus den "Mittheilungen der k.k. Central-Commission" // Jahrbuch des Bukowiner Landes-Muzeums. – Czernowitz, 1893. – S. 45-72.
41. Rusu M. Die Verbreitung der Bronzehorte in Transsilvanien von Ende der Bronzehorte bis in die mittlere Hallstattzeit // Dacia. – 1963. – VII. – S. 177-210.
42. Szombathy J. Dorgeschichte // Die osterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. – Wien, 1899. – S. 49-56.
43. Tallgren A. La pontide prescythique aprs L'introduction des metaux // Eurasia Septentrionalis Antiqua. – Helsinki, 1926. – T. II. – II.
44. Usurelu E., Niciu A. Noi piese metalice din perioada bronzului tarziu descoperite pe teritoriul Republicii Moldova // Interferente cultural-cronologice in spatiul Nord-Pontic. – Chisinau: S.n., 2003. – P. 164-170.
45. Zurowski K. Zabutki brązowe z madszey epoki brązu i wczesnego okresu zeleza z dorzecza gornego Dniestru // Przegląd Archeologiczn. – 1949. – T. VIII. – Z. 2. – S. 147-215.

Mykola IL'KIV

New Bronze treasure from Korovia at Bukovyna

Summary

The article deals with the new hoard of bronze things from Korovia at Bukovyna. It consists of more than 35 finds: axe with disc and spine, two discs, three celts and their fragments, four sickles, knife, bracelets, fragments of bronze cup and different ingots. Author considers the treasure refer to Late Bronze period (BD-HA1). Found hoard add the information about the region's past during the Late Bronze Age.